

KPI PROJECT BASED LEARNING

วิถีผู้นำ...ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

... สถาบันพระปกเกล้ามุ่งพัฒนาผู้นำ
ให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม
เราจึงพยายามดึงศักยภาพของผู้เรียนในทุกด้าน
เพื่อส่งต่อสู่สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ...

टकทอเส้นใยกล้วย สู่วิถีชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย

นักศึกษา กลุ่มที่ 12
หลักสูตรประกาศนียบัตร
ธรรมภิบาลของผู้บริหารระดับกลาง รุ่นที่ 24
(ปรก.24)

01
2567

ถักทอเส้นใยกล้วยสู่วิถีชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย

คณะผู้จัดทำโครงการ: นักศึกษา กลุ่มที่ 12

หลักสูตรประกาศนียบัตรธรรมบาลีของผู้บริหารระดับกลาง (ปรก.) รุ่นที่ 24

สำนักสันติวิธีและธรรมบาลี สกานับพระปกเกล้า

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.คณีย์ เกียนพุด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนการร่วมกันออกแบบกระบวนการแก้ไขปัญหานั้นอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่หนทางที่ดีที่สุดในการจัดการปัญหาของชุมชนโดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยกลุ่มนักศึกษาได้เลือกศึกษาชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา

ชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ตำบลห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษาของกลุ่มนักศึกษาพบว่า ชุมชนประสบปัญหาเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ สมาชิกของชุมชนส่วนมากมีรายได้จากการทำอาชีพรับจ้างและการทำเกษตร ส่งผลให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักศึกษาได้พบว่า ชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย มีทุนทางสังคมสำคัญซึ่งสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้ นั่นคือ สมาชิกของชุมชนมีภูมิปัญญาในการทอและการจักสานโดยใช้ไม้ไผ่หรือหวายเป็นวัตถุดิบ แต่สมาชิกบางส่วนยังไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะทางอาชีพจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการของศูนย์ศิลปาชีพ เนื่องจากศูนย์รับสมาชิกจำนวนจำกัด นอกจากนี้ ในชุมชนมีการปลูกต้นกล้วยเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้นกล้วยที่ถูกตัดทิ้งหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้น มีประโยชน์ในการนำมาแยกเอาเส้นใยเพื่อใช้ในงานทอและ

งานจักสาน เนื่องจากเส้นใยของกล้วยมีคุณสมบัติมันเงาและยืดหยุ่นได้ดี สำหรับกระบวนการผลิตเส้นใยกล้วยก็มีความสะดวกเพราะสามารถใช้เครื่องจักรได้ ดังนั้น การส่งเสริมภูมิปัญญาในการทอและการจักสานของชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ ประกอบกับการใช้วัตถุดิบการทอและการจักสานที่หาได้ง่ายในชุมชน จึงถือเป็นแนวทางที่กลุ่มนักศึกษาเห็นว่า จะสามารถยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย ได้

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนเอง กลุ่มนักศึกษาจึงได้นำเสนอโครงการกลุ่มเชิงปฏิบัติเรื่อง “ถักทอเส้นใยกล้วยสู่วิถีชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย” โดยนำองค์ความรู้จากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นใยกล้วยในงานแฟชั่นเครื่องแต่งกายและเคหะสิ่งทอ (ผ้าใยกล้วยบัวหลวง)” ของ ผศ.ดร.สารชลสาคร และคณะ จากสาขาวิชาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

ราชมงคลธัญบุรี ซึ่งเป็นงานวิจัยที่นำเสนอนวัตกรรมการพัฒนาเส้นใยจากกล้วย เพื่อใช้ในการผลิตเครื่องแต่งกายและเคหะสิ่งทอ ทั้งยังได้เคยนำไปใช้กับบางชุมชน และสามารถสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้จริงในชุมชนวิสาหกิจบ้านแสงตะวัน จังหวัดปทุมธานี มาแล้ว มาถ่ายทอดให้แก่ชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย โดยส่งเสริมให้ชุมชนนำต้นกล้วยที่ตัดทิ้งหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตมาหมუნเวียนใช้ประโยชน์ต่อไป

วิธีการศึกษา

โครงการกลุ่มเชิงปฏิบัตินี้ ได้ใช้แนวคิดของการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการดำเนินงานซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน

- 📍 **ขั้นตอนที่หนึ่ง** คือ การเข้าใจปัญหา (Empathize) โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และศึกษาแนวคิดของงานวิจัยและนวัตกรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้
- 📍 **ขั้นตอนที่สอง** คือ การกำหนดปัญหา (Define) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้เพื่อกำหนดกรอบปัญหาของชุมชน
- 📍 **ขั้นตอนที่สาม** คือ การระดมความคิด (Ideate) โดยการระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาจากกรอบปัญหา
- 📍 **ขั้นตอนที่สี่** คือ การสร้างต้นแบบที่เลือก (Prototype) โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งประยุกต์ใช้จากองค์ความรู้ของงานวิจัย
- 📍 **ขั้นตอนที่ห้า** คือ การทดสอบ (Test) โดยการประเมินความสามารถในการผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์

ข้อค้นพบ

จากการดำเนินงานตามแนวคิดของการคิดเชิงออกแบบ กลุ่มนักศึกษาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการกลุ่มเชิงปฏิบัติได้ กล่าวคือ จากการศึกษาเพื่อเข้าใจปัญหาของชุมชน โดยการลงพื้นที่สำรวจ ทำให้กลุ่มนักศึกษาสามารถกำหนดปัญหาได้ว่าชุมชนต้องการยกระดับภูมิปัญญาในการทอและการจักสานโดยใช้เส้นใยกล้วยเพื่อเป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ เนื่องจากสมาชิกของชุมชนยังมีข้อจำกัดในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้อง เมื่อสามารถกำหนดปัญหาของชุมชนได้แล้ว จึงนำมาสู่ขั้นตอนของการระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งกลุ่มนักศึกษาได้เลือกองค์ความรู้เกี่ยวกับการทอโดยใช้เส้นใยกล้วยมาประยุกต์ใช้ตามที่กลุ่มนักศึกษาได้ศึกษาไว้แล้ว

เมื่อได้แนวทางในการแก้ปัญหาโดยการระดมความเห็นแล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอนการสร้างต้นแบบ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ่านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการเชิญคณะนักวิจัยเรื่องนวัตกรรมสิ่งทอจากเส้นใยกล้วยมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชุมชน และให้สมาชิกชุมชนร่วมกันออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเส้นใยกล้วยเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ซึ่งผลปรากฏว่า สมาชิกชุมชนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ได้หลายชิ้น ได้แก่ ยาม เสื้อ กระเป๋า ตะกร้า ที่รองแก้ว และโคมไฟ หลังจากนั้น กลุ่มนักศึกษาได้ให้ความช่วยเหลือชุมชนด้วยการหาเครือข่ายเพื่อส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยช่วยประสานกับหน่วยงานภาครัฐ

และภาคธุรกิจเอกชนระดับจังหวัด เพื่อจัดหาช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ชุมชน ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด และวิสาหกิจชุมชนบ้านยางหย่อง จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากเป็นชุมชนที่รับซื้อเส้นใยกล้วยเพื่อส่งให้แก่บริษัทที่ผลิตคอนกรีต ซึ่งวิสาหกิจชุมชนบ้านยางหย่องตอบรับที่จะซื้อเส้นใยกล้วย 100 กิโลกรัมต่อเดือน ในราคากิโลกรัมละ 100 บาท

เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบแล้ว ขั้นตอนถัดมาซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญสุดท้ายคือ การประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคต โดยประเมินและให้ข้อเสนอแนะจากตัวแทนสมาชิกชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และหัวหน้ากลุ่มชุมชนวิสาหกิจบ้านแสงตะวัน จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องนวัตกรรมการทอจากเส้นใยกล้วยมาก่อน ซึ่งได้ข้อสรุปว่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเส้นใยกล้วยของชุมชนบ้านโป่งลึก-

บางกลอนั้น มีคุณภาพสามารถนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้จริง โดยเฉพาะผ้าทอที่มีการประเมินราคาว่าสามารถจำหน่ายได้ฝืนละประมาณ 800-1,200 บาท ซึ่งสูงกว่าที่สมาชิกชุมชนประเมินไว้ 2-3 เท่า ในขณะที่ผลิตภัณฑ์จักสานยังต้องพัฒนาคุณภาพและเพิ่มลวดลายที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนให้มากขึ้น

ทั้งนี้ ภายหลังจากการดำเนินโครงการกลุ่มเชิงปฏิบัติ กลุ่มนักศึกษาพบว่า โครงการกลุ่มเชิงปฏิบัตินี้สามารถช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำต้นกล้วยที่เหลือทิ้งจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตมาใช้ประโยชน์หมุนเวียน สามารถลดต้นทุนของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทอได้ถึงร้อยละ 50 นอกจากนี้ ยังทำให้สมาชิกชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอยมีช่องทางประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นผ่านองค์ความรู้นวัตกรรมด้านการผลิตสิ่งทอผ่านเส้นใยกล้วยโดยเชื่อมโยงกับทักษะและภูมิปัญญาของสมาชิกชุมชน อีกทั้งพบว่าสมาชิกชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุและแม่บ้านจากที่เคยต้องเลี้ยงดูเด็กที่บ้านไม่สามารถออกไปหางานทำได้สะดวก ก็มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่บ้านได้ ทั้งยังสามารถสร้างรายได้อีกด้วย

ข้อเสนอ

- **ประการที่หนึ่ง** ชุมชนควรสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานหัตถกรรมที่ใช้เส้นใยกล้วย รวมถึงการประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์หนัง ไม้ โลหะ นอกจากนี้ ควรพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและลวดลายของผลิตภัณฑ์จักสานตามที่คุณประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่เคยเสนอแนะไว้ ทั้งนี้ ยังควรมีการเพิ่มการผลิตและการขายเส้นใยกล้วยสำหรับเป็นวัสดุเสริมคอนกรีต
- **ประการที่สอง** ชุมชนควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด โดยชุมชนสามารถประสานงานกับสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.) เพื่อให้คำปรึกษาในเรื่องการต่อยอดแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ และสามารถประสานงานกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้มีช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น
- **ประการที่สาม** ชุมชนควรคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรเพราะหากในอนาคตมีการขยายการผลิต ซึ่งส่งผลให้ต้องใช้วัตถุดิบจากต้นกล้วยเป็นจำนวนมาก จึงต้องวางแผนสำหรับอนาคต ตัวอย่างเช่น การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต เป็นต้น
- **ประการที่สี่** ชุมชนควรเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

จากโครงการกลุ่มเชิงปฏิบัติ สู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ของชุมชน

ภายหลังจากการจัดทำโครงการกลุ่มเชิงปฏิบัติ ชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอย ได้ร่วมกับสำนักพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ในการยกระดับผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเส้นใยกล้วยเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน เช่น การนำผ้าทอและผลิตภัณฑ์จักสานมาวางจำหน่ายบริเวณร้านกาแฟของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ พร้อมกันนี้ ยังใช้โอกาสดังกล่าวในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าสมาชิกชุมชนบ้านโป่งลึก-บางกลอยสามารถขยายช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง โดยการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์และการออกร้านแสดงสินค้า ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นที่ดีที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งและความตั้งใจของสมาชิกชุมชนที่จะพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเองได้อย่างยั่งยืน